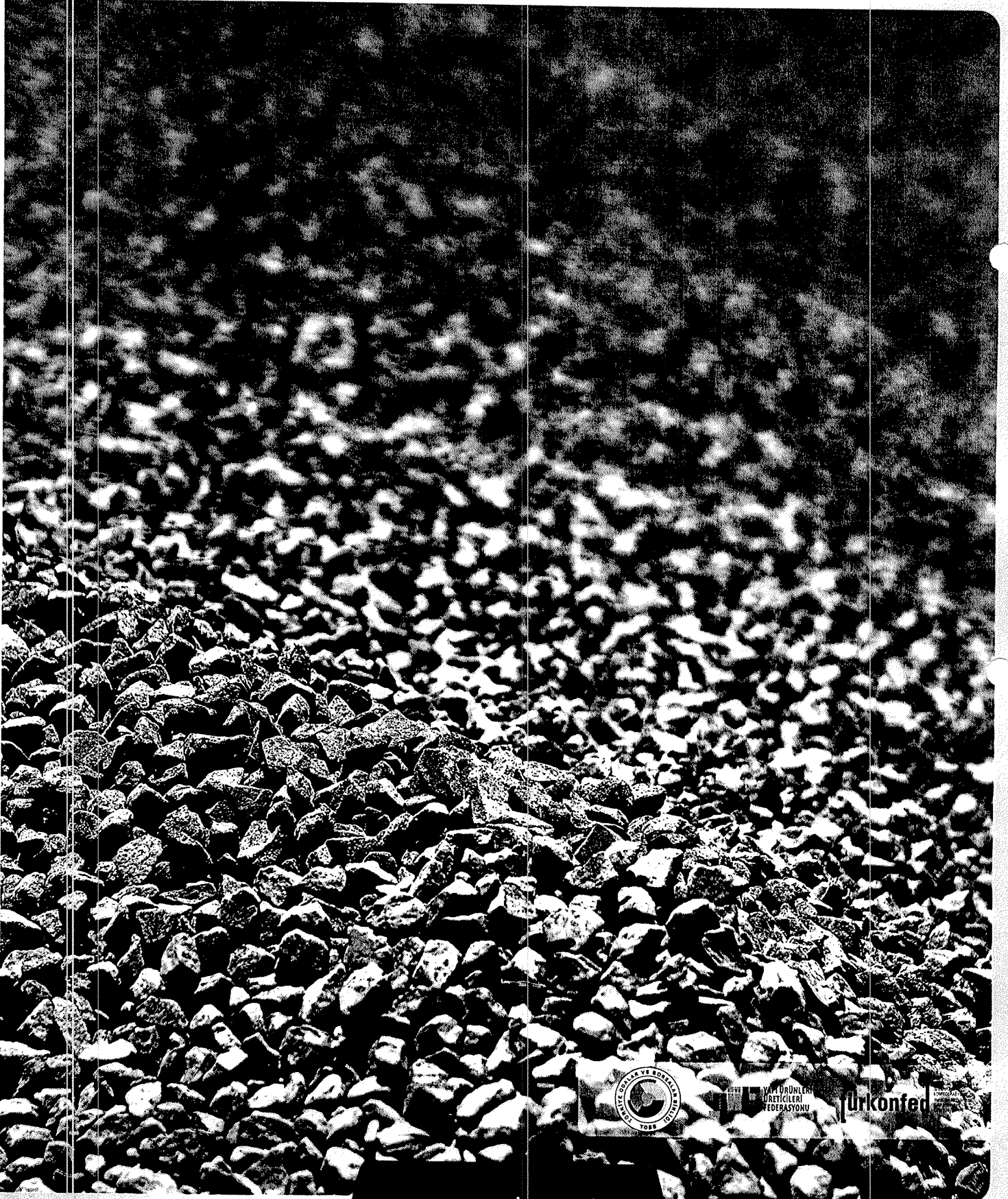

AGREGA

www.agub.org.tr

Eylül - Ekim - Kasım 2016 Sayı: 4

BÜLTENİ

YAPILAR VE İNŞAAT ÜRETİCİLERİ FEDERASYONU

İTKONFED

TÜRK MADEN HUKUKUNDA AGREGALARIN DÜZENLENİŞİ

Prof. Dr. Mustafa TOPTAIOOAN / Ankara - MM

I. Taşocakları Nizamnamesi ve Agregalar

Beton üretiminde kullanılan kum, çakıl, kırmataş gibi malzemelere genel olarak agrega denilmektedir. Beton içinde hacimsel olarak %60-75 civarında yer işgal eden agrega önemli bir bileşendir. Agregalar tane boyutlarına göre ince kum, kırma kum ve çakıl, kırmataş gibi iki grupta sınıflandırılmaktadır.

Agregalar uzunca bir süre taş ve kum ocağı malzemesi olarak, Osmanlı döneminden Cumhuriyet dönemine kalan 6.6.1901 tarihli Taşocakları Nizamnamesine tabi idi. Taşocakları Nizamnamesine ek olarak çıkarılan 15.2.1956 tarihli ve 6664 sayılı Taşocakları Muamelesinin Tedviri ve Varidatının Tahsilinin Vilayet Hususi İdarelerine Ait Olduğu Hakkında Kanun ile taşocağı malzemelerinin geliri ve ruhsatlandırılması il özel idarelerine bırakılmıştı.

Taşocakları Nizamnamesine göre il özel idarelerine "rüsum" ödenerek taşocağı ruhsatı alınmaktaydı. İl Özel İdareleri taşocağı ruhsatını vermek için ÇED, Orman İzni, DSİ ve diğer ilgili kamu kurumlarından olumlu görüş istemekteydi.

Özel mülkiyete tabi arazilerde taşocağı ruhsatı verilebilmesi için ya mülk sahibi olmak yada mülk sahibinden ruhsat süresi kadar geçerli olan kira sözleşmesi veya herhangi bir türde arazi kullanım anlaşması yapmak gerekiyordu.

Devletin hüküm ve tasarrufu altındaki arazilerde de 1993 yılına kadar herhangi bir arazi kullanım bedeli ödemeye gerek yoktu. Ancak aynı yere birden fazla talipli çıkarsa il özel idareleri ruhsat vermek için ihale yapmak zorundaydılar. Ancak 516 sayılı Kanun Hükmünde Kararnarının yürürlük tarihi olan 16.06.1993 tarihinden sonra kamusal taşınmazlar üzerinde verilecek taşocakları ruhsatları için öncelikli milli emlak müdürlüklerinden kiralama yapmak zorunluluğu getirilmişti. Böylece, agrega üreticileri, Hazine arazisi denilen sahipsiz hali arazilerde milli emlak müdürlüklerine ödenecek kira bedeli ve il özel idarelerine ödenecek rüsum bedeli olarak ocak sahibi iki ayrı bedeli Devlete ödemek durumunda kalıyorlardı.

Sadece 16.06.1993 tarihinden sonra milli emlak müdürlüklerinden kiralama yapmadan sadece il özel idarelerinden aldıkları taşocağı ruhsatları ile agrega üretimi yapanlar, Maliye Hazinesinin açmış olduğu arazi kullanım davalarına muhatap oldular. Yargıtay kararlarına göre beş yıllık zaman aşımına tabi olan ve halen devam eden arazi kullanım davaları bulunmaktadır.

Bu dönemde birisi 3213 sayılı Maden Kanunu ve diğeri Taşocakları Nizamnamesi olmak üzere agregaları düzenleyen iki hukuki düzenleme yürürlükteydi. 3213 sayılı Maden Kanununun 36/II maddesi uyarınca işletme ruhsatlı sahalarda madencilik faaliyetleri sırasında zorunlu olarak üretilen taşocağı ruhsatı malzemelerini maden ruhsat sahibinin Maden İşleri Genel Müdürlüğünden aldığı izinle değerlendirmesi mümkündü.

2. Taşocaklarını Maden Kanunu Kapsamına Alan 5177 Sayılı Kanundan Sonraki Dönem

Maden mevzuatında 5177 sayılı Kanun ile çok önemli değişiklikler yapılmış, petrol, doğalgaz, jeotermal ve su kaynakları dışındaki tüm

maddeler, maden sayılarak maden kavramının kapsamı genişletilmiştir. 5177 sayılı Kanunla Taşocakları Nizamnamesi yürürlükten kaldırılmış ve taş-kum ocağı malzemeleri de Maden Kanunu kapsamına alınmıştır. Bundan böyle 05.06.2004 tarihinden sonra taş ve kum ocağı malzemeleri I(a), I(b) ve II(a) Grubu maden olarak kabul edilerek maden ruhsatına bağlanmaktadır.

Her ne kadar 5177 sayılı Kanun'dan önce de sanayinin hammaddesi veya ihrac konusu olan taşocağı ruhsatlarını Maden Kanunu kapsamına alınmasına izin veren hüküm mevcut olsa da, Maden İşleri Genel Müdürlüğü bu yetkisini çok sınırlı olarak kullanmıştır.

2.1. I(a) Grubu Madenler

5177 sayılı Kanun ile değişik 3213 sayılı Kanun'un 2. maddesinde I(a) grubu madenler "İnşaat ile yol yapımında kullanılan ve tabiiatta doğal olarak bulunan kum ve çakıl" olarak tanımlanmıştır.

Madencilik Faaliyetleri Uygulama Yönetmeliğinin 5. maddesinde I(a) grubuna giren kum kavramının ne anlama geldiği açıklanmıştır. Buna göre, bir kum malzemesinin I(a) grubuna girebilmesi için yeryüzünde doğal olarak bulunmasının yanı sıra %80'den daha az SiO₂ içermesi gerekir. Denizden ve akarsu yataklarından çıkarılan kum ve çakıl ise SiO₂ oranına bakılmaksızın I(a) grubuna girer.

Yönetmeliğin 5. maddesinde ayrıca "ariyet malzemesi"nin de aynı gruba gireceği belirtilmektedir. Ariyet malzemesi genellikle inşaatlarda dolgu malzemesi olarak kullanılan maddelere denilmektedir. Ariyet malzemeleri, Yönetmeliğin tanımlarla ilgili 4. maddesinde "Kayaçların doğal ve jeolojik etkenler sonucu kırılması, ufanması, alterasyonu, taşınması ve/veya yerinde çökeli ile oluşan; çakıl, kum, silt ve mil içeren gevşek malzeme ile yamaç molozu niteliğinde olan ve yapıarda dolgu olarak kullanılan malzeme" olarak tanımlanmaktadır.

3213 sayılı Maden Kanununun 16. maddesinde "I. Grup (a) bendi madenler için alanlar il özel idarelerince ihale edilerek işletme ruhsatı verilir. İhale edilecek alanlar Genel Müdürlüğün uygun görüşü alınarak belirlenir. Bu madenlerin ihale bedeli büyükşehir belediyesi dışındaki illerde il özel idarelerinin hesabına yatırılır. Özel mülkiyete tabi alanlar ihale edilemez. Mülkiyet sahibinin kendi mülkiyeti üzerinde ruhsat talep etmesi halinde bir bedel alınmaz. (Ek cümle: 10.06.2010 - 5995 S.K/Madde 9) Bu madenler için, özel mülkiyete tabi alanlarda mülk sahibinin izninin alınması halinde büyükşehir belediyesi olan illerde valiliklerce, diğer illerde il özel idaresi tarafından belirlenen muhammen bedelin yatırılmasını müteakip üçüncü şahıslara da ruhsat verilir. I. Grup (a) bendi maden ruhsatlarının alanları 10 hektarı geçemez." hükmünü içermektedir. Buna göre, Devletin hüküm ve tasarrufu altındaki yerlerden büyükşehir belediyesi sınırları içinde olanlar valilikler tarafından, diğerleri ise il özel idareleri tarafından ihale edilerek ruhsatlandırılır.

Özel mülkiyete tabi yerler de aynı kamu kurumları tarafından ancak ihale yapılmadan ve herhangi bir bedel alınmadan I(a) Grubu ruhsatına bağlanır.

3213 sayılı Maden Kanununun 16. maddesinde yer alan "I. Grup (a) bendi madenlerin ihale edilmesi, ruhsatlandırılması, işletilmesi,